

ФИЛМСКА КРИТИКА - ПРВОЛИК ПРАВОСЛАВНОГ ФИЛМА: “Божји човек”, у режији Јелене Поповић, дело високих домета

У ЈЕДНОМ интервјуу Никита Михалков је изјавио да не верује да постоји “православни филм” и да ишта слично не би ни требало да постоји.

Довољно је, према овом аутору, да је стваралац одређеног филма доиста православан, да дели и упражњава православне вредности, па да његов филм испуни овај високи духовни циљ, тј. да својом вером оваплоти своје време и простор. Био сам и сам спреман да се сложим са оваквим ставом, све до прошлог четвртка увече, када сам први пут у животу видео уметнички играни филм који би се могао назвати православним у пуном смислу речи. Био је то америчко-грчки филм “Божји човек” (The Man of God) Београђанке Јелене Поповић, који је светску премијеру доживео недавно на Међународном филмском фестивалу у Москви, где је добио награду публике. Ова чињеница је од нарочитог значаја.

Филм је откупљен за сверуско тржиште, што значи за једну од најмасивнијих филмских дистрибуција на свету, чиме вероватно престаје свака стрепња за његову биоскопску будућност. Још више од тога, из Грчке стижу вести равне чуду: до прошле недеље филм је видело више од 270.000 гледалаца (чист приход преко два милиона долара, према Screen Daily), што је невероватно за ово мало тржиште, безмало цело под контролом страних дистрибутера! Томе је, може бити, допринела и оркестрирана кампања грчких неолибералних, углавном антиправославних медија против овог филма, који је, замислите, још и похвалио један тамошњи митрополит! Недавно је пала и “оптужба” да је филм финансијски помогао светогорски манастир Ватопед, на шта се сручила лавина гнева свих оних које иначе, обилато кљукају Eurimage и католичко-екуменски фондови широм планете.

“Тако је то. Живимо у време када православна вера није добродошла, у систему који контролише, који нам намеће шта да мислимо”, каже Поповићева. “Људи који верују и који се не плаше смрти велики су проблем. Јер, без вере постајемо робови, лако је нама манипулисати и мислим да је то главни разлог због којег филмови који тематизују веру нису заступљени у савременој кинематографији”. Дај Боже да се и томе види крај: филмски свет је, изгледа, до гуше засићен насиљем и незнањем.

О чему је реч? “Божји човек” није само биографски филм о блаженом Нектарију Егинском (1846-1920), који се целог овоземаљског живота подвизивао у Египту и Грчкој, саживљавајући се са сиромашним, гладним, напуштеним и бедним, клонећи се свих овоземаљских добара. У часу у коме га затичемо као архиепископа пентапољског у Египту он је високоуважен али окружен завишћу и мржњом високог клира који плете интриге и на крају успева да га отера из Александрије под оптужбом да жуди за патријаршијским троном. Нектарије све то негира одговором Праведника: “Ти кажеш...”.

Иако га подржава народ, чак и сви слојеви грчког грађанства у дијецези првих хришћана, он кротко прихвата изгнанство и одлази у Грчку, где га чекају још тежа искушења. Не дају му епархију, чак ни манастир, ни обичну цркву... Постављен у један педагошки завод где се суочава са “грађанистичком едукацијом” типичног секуларног и безбожног XIX века, Нектарије покушава да поврати Логос, изгубљену реч Божју, али држава за то има мало разумевања: “нама не требају попови него слободни грађани”. У диспуту са својим опонентом, божји човек оставља логичара без аргумената, али је присиљен да напусти школу и одсели се у пустош, на голо и каменито острво Егину, где са неколико локалних искушеница, “отшелница” као и он сам, почиње да гради убоги манастир, цркву по древном, Христовом подобију. Уопште, све што предузима, Нектарије чини по узору на Христа.

“Сви смо једно и једни с другима и са Христом, јер Христос је везиво те сједињенсти, будући да је уједно и Бог и човек”, слуша помно свог славног претка Кирила Александријског, као и учитеља Григорија Паламу: “Христос тако и на тај начин постаје сателесан са нама и чини нас храмом све пуноће Божанства”. Цео Нектаријев живот био је дословно христолик. Та христоликост у свему што твори и говори прва је изворна православна црта коју откривамо у дубини овог савременог филма. У непрекидној молитви Нектарије тражи и добија малу помоћ за своје упорно боготражитељство у борби у којој не жели да се преда. И ово дочекују са подозрењем и нескривеном завишћу, оптужујући га за свакакве гадости. Али Нектарије не жели да напусти тело Цркве, јер се сматра њеним делом, штавише – њеном сржи. Не катакомба, него тело Христово, црква: “Сабери ми народ да им кажем речи своје” налаже Господ Мојсију. Само у Цркви може се изрицати Божански Логос, што је и главна Нектаријева мисија.

Наравно, уметнички филм није црквена проповед. Он ствара емоције само ако његови ликови “делају а не приповедају”, како научава још Аристотел. Нема драме ако нема сукоба, а цела Нектаријева борба је трагички конфликт са лицемерном околином. Из те борбе Јелена Поповић и изванредни Арис Серветалис у улози савременог подвижника, филмским језиком упорно граде драму какву још не видесмо. Баш као што каже Свети Јустин Поповић, утемељитељ мисли о филму у нашој богословији: “Човек је као неки живи фотографски апарат који снимајући свет чулима и срцем и душом, свим бићем осећа да је свет не само непрекидан него и бескрајан филм драматичних изненађења”. Схватање света и човека као “бескрајног филма

драматичних изненађења” јест управо онај онтолошки кредо који смо стога и ставили у наслов ове критике.

Свети Нектарије је био чудотворац, али чудо Христово види се и чује тек у финалу филма, како и треба. У тренутку смрти, Нектарије се придиже у самртном часу и сав озарен говори са Богом, који прихвата његову молитву: “Само знам да једно постадосмо ја и Онај с којим се сјединих. Како ћу сада себе назвати? Човек сам по природи, а Бог по благодети”. И овим речима Светог Симеона, Новог Богослова, Нектарије у својој кончини исцељује нови Холивуд, лично Микија Рурка, чинећи да богаљ прохода и прогледа.

novosti.rs